

سبک زندگی نبوی

نफी خشونت خانوادگی

مصطفی دلشاد تهرانی

انتشارات دریا

تهران، میرداماد، میدان مادر، خیابان شاه نظری،
خیابان سپاهان، شماره ۲۶ - تلفن: ۲۲۹۱۱۳۲۳

سبک زندگی نبوی
نقی خشونت خانوادگی

مؤلف: مصطفی دلشاد تهرانی

حروفچین: محمد ملک‌زاده • طراح جلد: الهه باقری

چاپ و صحافی: روز

نوبت چاپ: چاپ اول، زمستان ۱۳۹۵

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۳۱۳-۶۳-۶ ISBN: 978-964-7313-63-۶

سرشناسه	دلشاد تهرانی، مصطفی، ۱۳۳۴ Delshad Tehran, Mustafa
عنوان و نام پدیدآور	سبک زندگی نبوی: نقی خشونت خانوادگی / مصطفی دلشاد تهرانی.
مشخصات نشر	تهران: دریا، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	۱۷۱ ص.
شابک	978 - 964 - 7313 - 63 - 6
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه: ص ۱۴۹.
یادداشت	نمایه.
موضوع	محمد (ص)، پیامبر اسلام، ۵۳ قبل از هجرت - ۱۱ ق. - دیدگاه در خانواده
موضوع	Muhammad, Prophet, Views on family
موضوع	خشونت در خانواده - جنبه‌های مذهبی - اسلام
موضوع	Family violence - - Religious aspects - - Islam
موضوع	شیوه زندگی - جنبه‌های مذهبی - اسلام
موضوع	Lifestyles - - *Religious aspects - - Islam
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۵ د ۸ خ ۲ / ۹ / ۲۴ BP
رده‌بندی دیویی	۲۹۷/۹۳
شماره کتابشناسی ملی	۴۵۹۴۳۸۲

فهرست مطالب

۷	مقدمه
۹	۱. پیامبر اکرم (ص) بهترین نمونه زیست مطلوب
۱۱	۲. معنای نمونه و سرمشق قرار دادن پیامبر اکرم (ص)
۱۲	۳. رویکرد سبک‌شناسانه به اخلاق و رفتار پیامبر اکرم (ص)
۱۴	۴. نگارش رفتارشناسی پیامبر (ص)
۱۴	۱-۴. سیره و مغازی
۱۵	۲-۴. شمائل
۱۵	۳-۴. خلق و صفات
۱۶	۴-۴. لایق نبوت
۱۶	۵-۴. جامع‌اندازی
۱۶	۵. روش‌شناسی استخراج سبک زندگی پیامبر اکرم (ص)
۲۰	۶. خلا سبک زندگی پیامبر اکرم (ص) در زندگی مسلمانان
۲۰	۷. جایگاه خانواده
۲۱	۸. سبک زندگی خانوادگی پیامبر اکرم (ص)
۲۲	۹. نفی خشونت خانوادگی
۲۳	نفی خشونت خانوادگی
۲۵	جایگاه و اهمیت نفی خشونت
۳	تأکید بر نفی خشونت در خانواده
۳۷	پیامبر اکرم (ص) و نفی خشونت خانوادگی
۳۷	بداخلاقی در خانواده
۴۶	آزادهمی یکدیگر
۵۳	خشونت گفتاری
۶۱	۱. دشنام‌دهی و ناسزاگویی
۶۵	۲. مسخره کردن

۶۷	۳. سرزنش نمودن
۶۹	۴. بهتان زدن
۷۰	۵. لعنت کردن
۷۲	۶. منت گذاشتن
۷۳	۷. مشاجره نمودن
۷۴	خشونت رفتاری
۷۵	۱. ترشروی
۷۶	۲. حرفروشی و خودنمایی
۸۰	۳. عصبانیت
۸۵	۴. زوگویی
۸۹	۵. غیبت زدن
۹۱	۶. کناره گیری
۹۳	۷. کتک زدن
۹۴	رفتارشناسی نبوی در نفی خشریت خانوادگی
۱۰۱	شبهه مجوز خشونت خانوادگی
۱۰۵	۱. توجه به جایگاه و مقام آیات و روایات
۱۰۸	الف) مبانی
۱۱۶	ب) اصول
۱۱۹	ج) روش ها
۱۲۱	۲. توجه به جهت گیری آیات و روایات
۱۲۸	۳. توجه به جغرافیای کلام
۱۳۱	۴. توجه به نظر و عمل معصوم به عنوان معیار
۱۴۳	نمایه
۱۴۹	منابع و مأخذ

۱. پیامبر کرم (ص) بهترین نمونه زیست مطلوب

خداوند در قرآن کرم بر ستاده گرامی اش را نمونه‌ای نیکو برای پیروی معرفی کرده است:

«لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَ الْيَوْمَ
الْآخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا.»^۱

هر آینه شما را در [راه و رسم] فرستاده خدا نمونه و سرمشقی نیکو
و پسندیده است برای کسی که به خدا و روزی پسین امید دارد و
خدای را بسیار یاد می‌کند.

پیامبر اکرم (ص) نمونه‌ای است والا در ارائه سبک زندگی اسلامی، معتدل،
معنوی، سالم و پاک، عقلانی، پروادارانه و پراحسان که پیامبران از آن
مطلوب‌ترین سبک زندگی را رقم می‌زنند.

بر این اساس است که امیرمؤمنان علی (ع) پیامبر را به عنوان نمونه‌ای بسنده
معرفی کرده و به سرمشق‌گیری از آن حضرت سفارش نموده است:

«وَلَقَدْ كَانَ فِي رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ - كَافٍ لَكَ فِي الْأُمُورِ»^۱

در [راه و رسم] فرستاده خدا - که درود خدا بر او و خاندانش باد - تو را بسنده است در نمونه دانستن.

«فَتَأَسَّ بِنَبِيِّكَ الْأَطْيَبِ الْأَطْهَرِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ - فَإِنَّ فِيهِ أُسُوءَ لِمَنْ تَأَسَّى وَ عَزَاءَ لِمَنْ نَعَزَّى، وَ أَحَبُّ الْعِبَادِ إِلَى اللَّهِ الْمُتَأَسِّي بِنَبِيِّهِ الْمَقْتَضِ لِأَثَرِهِ»^۲

پس، از پیامبر پاک و پاکیزه‌ات - که درود خدا بر او و خاندان او باد - پیروی کن. او را نمونه بگیر، زیرا راه و رسمش سرمشقی است برای کسی که بخواهد تأسی جوید و انتسابی است عالی برای کسی که بخواهد انتساب گیرد و محبوب‌ترین بندگان نزد خداوند کسی است که از پیامبرش سبقت گیرد و قدم در جای قدم او گذارد.

بدین ترتیب با ارائه یک نمونه جامع و کامل در همه وجوه و در عینیت امور، مسلمانان مأمور اقتدای به آن وجود گرامی اند، کسی که پا در جای پای او گذارد، محبوب‌ترین بندگان نزد حضرت حق است. در این همان بیان کلام خداوند است که فرمود:

«قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ.»

۱. نهج البلاغه، خطبه ۱۶۰.

۲. همان.

۳. قرآن، آل عمران / ۳۱.

بگو: اگر خدا را دوست می‌دارید پس مرا پیروی کنید تا خداوند شما را دوست بدارد.

۲. معنای نمونه و سرمشق قرار دادن پیامبر اکرم (ص)

پرسش اساسی این است که سرمشق و نمونه قرار دادن پیامبر (ص) و پیروی از راه و رسم آن حضرت در چه اموری است، و با توجه به مقتضیات زمان و مکان و تفاوت‌های اجتماعی و فرهنگی، این پیروی چگونه ممکن است؟ آیا سرمشق قرار دادن پیامبر، در پیروی از نوع خورد و خوراک و پوشاک و نوشاک، ظاهر آرایش، مکعب، محل زیست و مانند اینها است؟ یعنی پیروان واقعی آن حضرت کسانی‌اند که غذای وی بخورند؟ پوشاکی چون وی بپوشند؟ موی خود مانند وی بدارند؟ و همانندسازی در دیگر امور ظاهری و شکلی آن حضرت؟ یا نمونه قرار دادن پیامبر اکرم (ص) و پیروی از راه و رسم آن حضرت، دریافت روح اعمال ظاهری و توجه به قواعد و اصول حاکم بر زندگی، و اخلاقیات وی، و دنبال کردن آن‌ها با توجه به شرایط هر دوره و هر منطقه است؟

بدیهی است که امور شکلی و ظاهری در گذر زمان و در جاهای مختلف و با دگرگونی‌های اجتماعی و فرهنگی تغییر می‌کند و این امور سوری ثابت و پایدار نیست؛ و آن‌چه می‌تواند پایدار بماند و پیوسته منبع الهام و پیروی باشد، روح حاکم بر ظواهر اعمال و اخلاقیات است.

مسلمانان از ابتدای ظهور اسلام به راه و رسم پیامبر توجه داشتند و جمعی از آنان تلاش می‌کردند تا آن را پی بگیرند. به تدریج رویکرد شکل‌گرایانه به راه و رسم زندگی پیامبر چیره شد و رویکرد به قواعد و اصول آن مغفول ماند، چنان‌که در آموزه‌ای از امام علی (ع) می‌توان رویکرد اصولی و نه شکل‌گرایانه به

نمونه‌گیری از پیامبر اکرم (ص) را دریافت. شریف رضی آورده است که شخصی نزد امیرمؤمنان آمد و از وی درباره این سخن فرستاده خدا (ص) پرسید که فرمود: «پیری را با خضاب بپوشانید و خود را به یهود شبیه نسازید.» حضرت گفت: «جز این نیست که آن بزرگوار که درود خدا بر او و خاندانش باد، در هنگامی این سخن را فرمود که دین [دارای کسان] اندک بود؛ لیکن اکنون که دامنه آگسترش یافته، و پایه‌های آن استوار گردیده، پس هرکس هرگونه خواست رفتار کند، آزاد است.»^۱

سخن امام ناظر بر این است که این آموزه‌ها اموری شکلی است که تابع اوضاع اجتماعی و فرهنگی است و آموزه‌ای برای همه زمان‌ها نیست، و آنچه مهم است درباره روح آموزه‌ها و قواعد و اصول حاکم بر آن‌ها است. این چیزی است که باید در دانش‌شناسی پیامبر آموخت و در زندگی جاری ساخت.

۳. رویکرد سبک‌شناسانه به اخلاق و رفتار پیامبر اکرم (ص)

«سبک» در لغت به معنای گداختن زر و سیم یا نند آن، و در قالب ریختن آن‌ها است، و «سبیکه» پاره زر یا سیم گداخته شده قالب ریزی شده است.^۲ در دوره جدید آن را به معنای مجازی برای طرزی خاص از عزم و شرا عمل کرده‌اند،^۳ ولی مفهوم سبک قابل تعمیم است، یعنی می‌توان این مفهوم را برای حوزه‌های

۱. نهج البلاغه، حکمت ۱۷.

۲. کتاب العین، ج ۲، ص ۷۸۷: معجم مقاییس اللغة، ج ۳، ص ۱۲۹: لسان

العرب، ج ۶، ص ۱۶۲.

۳. نک: سبک‌شناسی، مقدمه، صص ۳-۴.

مختلف هنر و علوم گوناگون و نیز برای زندگی به کار برد.^۱

با توجه به معنای اصلی واژه «سبک» می‌توان آن را پیروی از راه و رسمی معین و مشخص، تابع چارچوب‌های خاص و استوار دانست، و همان‌طور که «سبکه» پاره فلز گداخته شده و قالب‌ریزی شده است، «سبک» در هر حوزه‌ای که در نظر گرفته شود، دارای ویژگی اندازه یافتگی، استواری و تشخیص است.

در اصطلاحات اسلامی نزدیک‌ترین واژه‌ای که می‌تواند این مفهوم را به خوبی بیان کند، واژه «سیره» است.

واژه «سیره» اسم مصدر از «سیر» است. «سین و یاء و راء» ماده‌ای است که بر گذشتن، روان شدن و حرکات کردن در زمین است.^۲ «سیره» به معنای حالت خاص حرکت انسان، رُبع رفتاری^۳ و راه و رسم، و سلوک است.^۴

بنابراین می‌توان «سیره» را نوعی فتنه و طریقه زندگی معنا کرد و از آن به سبک رفتار و سبک زندگی تعبیر کرد؛ و آنچه در رفتارشناسی پیامبر مهم است دریافت سیره و سبک زندگی آن حضرت و قواعد و اصول کلی عملی ثابت حاکم بر حوزه‌های مختلف زندگی است.

قرآن کریم گذشته از آن‌که پیامبر را نمونه و سرمشقی نشویند برای زندگی و زیست متعالی معرفی کرده، تصویری دقیق از آن حضرت ارائه کرده است که براساس آن می‌توان اخلاق و رفتارشناسی پیامبر را پیاک از پیاک‌های که دوستان گرافه گو و دشمنان کینه‌جو ساخته‌اند دریافت و روح حاکم بر رفتارهای و قواعد و اصول زندگی‌اش را راهنمای خویش ساخت.

۱. نک: سیره نبوی، صص ۱۵-۱۹.

۲. المفردات فی غریب القرآن، ص ۲۴۷؛ لسان العرب، ج ۶، ص ۴۵۳.

۳. نک: لسان العرب، ج ۶، ص ۴۵۴؛ تاج العروس، ج ۳، ص ۲۸۷.

۴. نک: أساس البلاغة، ص ۲۲۶؛ اقرب الموارد، ج ۱، ص ۵۶۲.

۴. نگارش رفتارشناسی پیامبر (ص)

چون نگارش رفتارشناسی پیامبر سامان پیدا کرد، رویکرد شکل‌گرایانه در آن جریان یافت، و توجه به روح آن رفتارها و راه یافتن به قواعد و اصول زندگی از مجرای رفتارها یعنی سبک‌شناسی زندگی آن حضرت رنگ باخت؛ و آنچه می‌مانست با الگوگیری درست زمینه رشد و تعالی را برای هر انسان خواهان زندگی مطلوب فراهم کند، چنان‌که باید معنا نیافت.

نگارهای رفتار پیامبر در منابع تفسیری، حدیثی و تاریخی قابل جستجو است، و البته با توجه به دخل و تصرف‌ها و جعلیات بسیار در آن لازم است با عرضه آن‌ها بر آن کریم و با دقت‌های عقلی و ضوابط نقد گزارش‌ها، بدانچه قابل پذیرش است اکتفا کرد.

عالمان مسلمان در چهار رشته با نگاه تاریخی رفتار پیامبر را بیش‌تر گزارش کرده‌اند که این گزارش‌ها پس از پالایش می‌تواند راهی برای رفتارشناسی پیامبر و نیز شناخت سیره و سبک زندگی آن حضرت و قواعد و اصول آن باشد. مهم‌ترین رشته‌های تاریخی عبارت است از: سیره و مغازی، شمائل، اخلاق و خصائص، دلائل نبوت و جامع‌نگاری.

۴-۱. سیره و مغازی

نخستین رشته‌ای که اندیشمندان مسلمان در آن به شرح حال و زندگی پیامبر پرداختند، سیره (به معنای اصطلاحی آن یعنی تاریخ پیامبر) و مغازی (به معنای جنگ‌های عصر پیامبر) است.

مطالب سیره و مغازی در دو گروه کتاب متمرکز شده است؛ تألیفات تاریخی، همچون: سیره ابن اسحاق (درگذشته به سال ۱۵۱ هجری)؛ سیره النبی،

تألیف ابن هشام (درگذشته به سال ۲۱۳ هجری)؛ المغازی، تألیف واقدی (درگذشته به سال ۲۰۷ هجری)؛ و تألیفات حدیثی - فقهی همچون: المصنّف، تألیف عبدالرزاق صنعانی (درگذشته به سال ۲۱۱ هجری)؛ المصنّف فی الاحادیث و الآثار، تألیف ابن ابی شیبّه (درگذشته به سال ۲۳۵ هجری)؛ صحیح البخاری (درگذشته به سال ۲۵۶ هجری) ضمن «کتاب بدء الخلق» و نیز در «کتاب الجهاد».

۲-۴. شِمال

رشته دیگری به ران - یوسف رفتار پیامبر پرداخته شد، شمال نگاری است که در آن ویژگی‌های ظاهری و رفتار جزئی آن حضرت به نگارش درآمد. از جمله آثار مهم در این رشته است: شناس النبوة، تألیف ترمذی (درگذشته به سال ۲۷۹ هجری)؛ و شمال الرسول، تألیف ابن کثیر دمشقی (درگذشته به سال ۷۷۴ هجری).

۳-۴. اخلاق و خصائص

رشته دیگری که اندیشمندان مسلمان بدان اهتمام کردند ویژگی‌ها و رفتار پیامبر را گردآوری و تدوین کنند، اخلاق و خصائص است. در تألیفات این رشته، آنچه به تحریر آمد ویژگی‌های ظاهری، اخلاقی خصوصیات اخلاقی و رفتار پیامبر بود. از جمله تألیفاتی که در این رشته به نام کشیده شد، آثار زیر است:

اخلاق النبى و آداب، تألیف ابن حیان اصفهانی (درگذشته به سال ۳۶۹ هجری)؛ الشفا بتعريف حقوق المصطفى، تألیف قاضی عیاض (درگذشته به سال ۵۴۴ هجری)؛ کفایة الطالب اللیب فی خصائص الحبيب یا الخصائص الکبری، تألیف جلال الدین سیوطی (درگذشته به سال ۹۱۱ هجری).